

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FORMATION OF COMMON CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE PHILOLOGISTS

Стаття присвячена проблемі формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів засобами інноваційних технологій. Визначено, що загальнокультурна компетентність майбутнього філолога – це складне особистісне утворення, що охоплює знання й орієнтації на цінності національної та світової культури, такі як повага до традицій, злагода між людьми, толерантність і вміння почути й зрозуміти інших, і забезпечує здатність їх дотримання у власній поведінці й міжособистісних відносинах. Поняття «інноваційні педагогічні технології» розуміється як нововведення в освітній царині, в яких утілюється комплексне використання новітніх досягнень дидактики й перебудова освітнього процесу в аспекті реалізації принципів гуманізації й особистісної орієнтації тих, хто навчається. Виокремлено набір компетентностей підготовки філологів. З'ясовано, що для забезпечення умов формування в майбутніх філологів культурного світогляду, загальнокультурної компетентності, розширення знань щодо культури й традицій країни, мова якої вивчається, вдосконалення соціокультурних знань і вмінь доцільно використовувати такі інноваційні технології, як ігрові, діалогові, метод проєктів, комп'ютерні й телекомунікаційні технології, диспут, робота в парах або мікрогрупах тощо. Визначено переваги застосування вебтехнологій в навчальному процесі. Встановлено, що дистанційне навчання в процесі підготовки майбутніх філологів сприяє виконанню низки завдань: формуванню навичок у галузі інформаційних комп'ютерних технологій; систематичному використанню інформаційно-комунікаційних технологій у позанавчальній діяльності; розвитку вмінь працювати з різними новими інформаційними технологіями; засвоєнню знань щодо культури й традицій країни, мова якої вивчається; інтенсифікації процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів. Виявлено, що організація занять з іноземної мови за допомогою інноваційних технологій забезпечує краще усвідомлення культури власної країни та країн мови, яка вивчається, сприяє формуванню загальнокультурної компетентності майбутніх філологів.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, компетентність, майбутні

філологи, інноваційні технології, іншомовна культура.

The article deals with the problem of innovative technologies in formation of common cultural competence of future philologists. It is determined that common cultural competence of future philologists is an integrative resource of a person, which includes a set of common cultural knowledge and skills. It is revealed that the organization of foreign languages lessons with the help of innovative technologies ensures cultural studies focus, it contributes to the formation of common cultural competence of future philologists. The article presents various innovative technologies such as gaming technology, interactive technologies, project method, computer and telecommunication technologies, media technology, debate, pair or group work and so on. It is proved that innovative technologies diversify the teaching process of foreign languages. It is emphasized that modern innovative technologies allow to develop comprehensively the cultural horizons of future philologists, the ability to assess works of art, a strong demand for self-education, self-development, self-improvement, forming secondary language personality; overcome cultural and language barriers. Multimedia technology can significantly enhance student's capability in problem solving and in learning by doing. The technical advantage of teaching English with the help of multimedia technology is that sound cards allow users to record their speech and then compare it with the pronunciation of native speakers. Graphics capabilities of computers can represent any type of activity in the form of pictures or animation. This is particularly important when learning new vocabulary, as images on the monitor allow students to associate English phrases directly with actions, rather than with phrases in their native language. It is highlighted that the media are an excellent means of interactive communication between different linguistic groups, which is particularly evident in the application of computer networks. This could be a local area network connecting several machines, or the Internet – a global network of millions of users. Multimedia presentations can make the material more meaningful and engaging.

Key words: common cultural competence, studying, innovative technologies, future philologists, teaching process.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.28>

Мірошніченко В.М.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри філології, перекладу

та стратегічних комунікацій

Національної академії

Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі розвитку освітнього процесу пріоритетними є формування особистості, становлення її моральних, духовних, патріотичних якостей. Орієнтація на гуманістичні ідеали передбачає зосередженість навчального процесу на забезпеченні загальнокультурного розвитку студентів. Вивчення іноземних мов відіграє важливу роль в гуманізації й гуманітаризації освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури свідчить, що формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів, розвиток їхньої загальної та педагогічної культури – це складна багатоаспектна проблема, яка досліджувалася в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Професійна компетентність розглядається Н. Боярчук [2], К. Савченко [11]; соціокультурна – О. Усик [16]; предметні – Г. Удовиченко [15]; міжкультурна – Н. Самойленко [12];

лексична – З. Соломко [14] та інші. Загальнокультурну компетентність виокремлено в дослідженнях Н. Бібік [1], О. Пахомової [9], Д. Равена [10], С. Харитонової [17], А. Хуторського [18].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо висвітлено в наукових працях залишається проблема формування загальнокультурної компетентності в майбутніх філологів, яка набуває значущості в умовах світових тенденцій, що впливають на освіту й культуру.

Мета статті – проаналізувати особливості формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. В. Луговий розглядає компетентність як інтегральну характеристику фахівця, вказуючи, що певна компетентність, з огляду на галузь її використання, може розглядатися як ключова, соціальна чи професійна [7].

На думку Н. Кузьминої, основа професійно-педагогічної діяльності складається з п'яти видів компетентності: 1) спеціальна й професійна компетентність у галузі тієї дисципліни, що викладається; 2) методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь, навичок учнів; 3) соціально-психологічна компетентність у галузі процесів спілкування; 4) диференційно-психологічна компетентність у галузі мотивів, здібностей учнів; 5) аутопсихологічна компетентність у галузі гідності й недоліків власної діяльності й особистості. Дослідниця не виокремлює загальнокультурну компетентність, хоча й пов'язує всі компетентності в одну цілісну систему [5].

Серед науковців немає єдиної думки щодо визначення загальнокультурної компетентності особистості. Так, на думку С. Зубчевської, загальнокультурна компетентність – це складне особистісне утворення, що охоплює знання й орієнтації на цінності національної та світової культури, такі як повага до традицій, злагода між людьми, толерантність і вміння почути й зрозуміти інших, і забезпечує здатність їх дотримання у власній поведінці й міжособистісних відносинах [4].

С. Ренчинова визначає загальнокультурну компетентність як здатність до взаємодії з людьми, які мають інакші цінності й поведінкові коди, тому вона є фундаментом, першим ступенем, на якому позначається компетентність відносно певної культури або різних культур.

Н. Бібік зазначає, що сутністю культурної компетентності є здатність жити та взаємодіяти з іншими в умовах полікультурного суспільства, керуючись національними й загальнолюдськими духовними цінностями [1].

Ґрунтуючись на нормативних документах щодо підготовки фахівців за спеціальністю «Філологія», визначимо набір загальнокультурних компетенцій: здатність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;

здатність до самостійного оволодіння новими методами дослідження, володіння українською й іноземними мовами як засобом ділового спілкування; здатність проявляти ініціативу, нести відповідальність за власне рішення; здатність самостійно здобувати за допомогою інформаційних технологій і використовувати у практичній діяльності нові знання й уміння; здатність породжувати нові ідеї (креативність), адаптуватися до нових ситуацій, оцінювати накопичений досвід, аналізувати свої можливості; здатність орієнтуватися в соціальних процесах, використовувати знання й методи суспільно значущих наук у виконанні професійних завдань; здатність до толерантної поведінки з урахуванням етнокультурних відмінностей, до роботи в колективі, запобігання та розв'язання конфліктних ситуацій у процесі професійної діяльності; здатність проявляти психологічну стійкість у складних умовах, застосовувати методи емоційної й когнітивної регуляції для оптимізації психічного стану, здатність застосовувати методи психолого-педагогічних досліджень з метою вивчення особистості та колективу, здатність до критики й самокритики; вміння працювати в команді, співпрацювати з експертами в інших предметних областях; сприймати різноманітність і міжкультурні відмінності; працювати в міжнародному контексті.

Застосування інноваційних технологій у навчальному процесі є важливим компонентом підготовки майбутніх філологів.

В освітній технології повинні бути всі ознаки системи (цілісність, структурованість, взаємозв'язок усіх частин тощо) й науково обґрунтовані цілі. Н. Самсонова зазначає: оскільки будь-яка технологія є іманентною частиною навчального процесу, вона повинна мати й основні ознаки цього процесу [13]. Науковці виокремлюють такі ознаки технології: постановка цілей, оцінювання педагогічних систем, оновлення планів і програм на альтернативній основі, операційні компоненти, засоби та способи організаційної діяльності, постійне зростання ефективності процесу, педагогічні результати, які потенційно можуть відтворюватися.

Поняття «інноваційні педагогічні технології» розуміється як нововведення в освітній царині, в яких утілюється комплексне використання новітніх досягнень дидактики й перебудова освітнього процесу в аспекті реалізації принципів гуманізації, гуманітаризації й особистісної орієнтації тих, хто навчається [8].

Поширеною на заняттях з іноземної мови є технологія проблемного навчання [6], що передбачає самостійне виконання пізнавальних і творчих завдань через критичне переосмислення та збільшення знань і вмінь, дає змогу реалізувати умови вдосконалення в студентів пізнавальних універсальних дій, створювати атмосферу співтворчості у спілкуванні, підвищувати рівень особистої

зацікавленості студента, вчитись враховувати емоційну сферу особистості, здійснювати спільний пошук істини, розвивати самодостатність.

На заняттях з іноземної мови доцільним є використання різноманітних видів проєктів, як-от: драматизація, інсценування; дослідницькі; творчі; мультимедійні презентації.

Проєктний метод допомагає розвивати мовні, мовленнєві, інтелектуальні, творчі здібності студентів, інтерес до вивчення мови та культури країни, мова якої вивчається, потребу до самовдосконалення, досягнення певного рівня загальнокультурної компетентності, комунікативних і мовленнєвих умінь і навичок.

Важливим засобом навчання, контролю й управління навчальним процесом є інформаційно-комунікаційні технології, що відповідають сучасним соціокультурним вимогам до навчання іноземних мов. Педагогічна значущість інформаційно-навчального середовища полягає в поступовому розвитку необхідних іншомовних і загальнокультурних знань і вмінь, посиленні активної позиції того, хто навчається.

Вивчення сучасних досліджень [14] і наукової літератури дає можливість стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології на заняттях з іноземної мови дають можливість забезпечити умови для творчого засвоєння писемних й усних мовленнєвих умінь і навичок; сприяють організації пізнавальної комунікативної діяльності з носіями мови; допомагають формувати на основі мовних знань сучасну інформаційну культуру, яка дозволяє працювати в комп'ютерному й телекомунікаційному середовищі, оперативно передавати інформацію будь-якого обсягу та виду, забезпечувати інтерактивність й оперативність зворотного зв'язку, доступ до різних джерел інформації, організувати спільні телекомунікаційні проєкти, шукати інформацію через систему електронних конференцій.

Застосування комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у навчальному процесі передбачає самостійну діяльність студентів. Вони надають можливість студентам корегувати й відпрацьовувати фонетичні, інтонаційні, граматичні моделі та структури, мовленнєві зразки, опанувати мовленнєву культуру країни, мова якої вивчається.

І. Злотнікова визначила переваги застосування вебтехнологій в навчальному процесі: 1) дає змогу реалізувати дидактичний принцип наочності шляхом широкого використання мультимедіа – статичної й динамічної (анімованої) графіки, відео, звуку; 2) надає майбутнім фахівцям можливості вибору власної освітньої траєкторії, що суттєво допомагає реалізувати диференційний й особистісно зорієнтований підхід до викладання навчального матеріалу; 3) створює умови для навчання користуватися різними сервісами Інтернету (електронна

пошта, відеоконференції, навчальні чати тощо) з єдиним вебінтерфейсом; 4) навчальні матеріали у вигляді вебсайтів розміщені на локальному сервері, на жорсткому диску, на різних електронних носіях інформації; 5) студенти можуть створювати власні вебсайти, навчальні проєкти, презентації з будь-якої навчальної дисципліни; 6) можна проводити онлайн-тестування студентів, яке допомагає оптимізувати контроль за якістю їхніх знань, умінь і навичок [3].

Цікавим із точки зору формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів є дистанційне навчання, що ґрунтується на використанні сучасних комп'ютерних телекомунікацій. В результаті аналізу наукових робіт нами визначено, що дистанційне навчання в процесі підготовки майбутніх філологів сприяє виконанню певних завдань, а саме: 1) формуванню навичок у галузі інформаційних комп'ютерних технологій; 2) систематичному використанню інформаційно-комунікаційних технологій у позанавчальній діяльності, передусім у самостійній роботі студентів; 3) розвитку вмінь працювати з різними новими інформаційними технологіями; 4) засвоєнню знань щодо культури й традицій країни, мова якої вивчається; 5) інтенсифікації процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів [3].

Інноваційні технології (в тому числі й сучасне програмне забезпечення), які використовуються в педагогічному процесі, дають можливість підвищити рівень професійної культури майбутнього філолога та його загальнокультурної компетентності. Організація занять з іноземної мови за допомогою інноваційних технологій забезпечує краще усвідомлення культури власної країни, а також країни, мова якої вивчається, розвиває вміння презентувати її засобами іноземної мови, сприяє формуванню загальнокультурної компетентності майбутніх філологів.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що загальнокультурна компетентність майбутнього філолога – це культуроорієнтовані спеціальні професійні знання; володіння способами й нормами використання мови в різних ситуаціях комунікації та педагогічній діяльності; досвід спілкування, а також особистісне ставлення до фактів іншомовної культури.

З'ясовано особливості застосування інноваційних технологій у процесі формування загальнокультурної компетентності майбутніх філологів. Встановлено, що для забезпечення умов для формування в майбутніх філологів культурного світогляду, розширення знань щодо світової, національної культури, культури й традицій країни, мова якої вивчається, формування загальнокультурної компетентності, вдосконалення соціокультурних знань і вмінь доцільно використовувати такі інноваційні технології, як ігрові, діалогові, метод

проектів, комп'ютерні й телекомунікаційні технології, медіатехнології, диспут. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні проблеми професійного самовдосконалення майбутніх філологів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бібік Н. Проблеми наукового забезпечення модернізації загальної середньої освіти. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. С. 40–46.
2. Боярчук Н.К. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти ; Кримський гуманітарний університет. Ялта, 2013. 20 с.
3. Злотникова И.Я. Формирование информационной компетенции будущего учителя-предметника в педагогическом вузе. *Педагогическая информатика*. 2004. № 1. С. 44.
4. Зубчевська С. Проблема формування загальнокультурної компетентності у студентів аграрного коледжу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2013. Ч. 2. С. 158–163.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высшая школа, 1990. 119 с.
6. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. Москва : Педагогика, 1981. 186 с.
7. Луговий В. Європейська концепція у вищій школі та проблеми реалізації в Україні компетентнісного підходу. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України* : матеріали методологічного семінару. АПН України, Інститут педагогіки. Київ : Педагогічна думка, 2009. С. 5–17.
8. Остапенко С.А. Дидактичні умови формування соціальної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі самостійної навчальної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 Теорія навчання ; Криворізький державний пед. університет. Кривий Ріг, 2012. 327 с.
9. Пахомова О.В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін у процесі загальнопедагогічної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти ; Криворізький державний пед. університет. Кривий Ріг, 2011. 271 с.
10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-центр, 2002. 298 с.
11. Савченко К.Ю. Формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей засобами моделювання педагогічних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти. Криворізький державний пед. університет. Кривий Ріг, 2012. 293 с.
12. Самойленко Н.Б. Теоретичні та методичні засади формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти ; НАПН України, Інститут вищої освіти. Київ, 2014. 40 с.
13. Самсонова Н.В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования : монография. Калининград : Изд-во КГУ, 2002. 308 с.
14. Соломко З.К. Формування німецькомовної лексичної компетенції майбутніх юристів у процесі самостійної роботи з використанням інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 Теорія і методика навчання: германські мови. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2014. 23 с.
15. Удовіченко Г.М. Формування предметних компетентностей студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 Теорія навчання. Криворізький державний пед. університет. Кривий Ріг, 2011. 235 с.
16. Усик О.Ф. Формування соціокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 Теорія навчання. Криворізький державний пед. університет. Кривий Ріг, 2010. 275 с.
17. Харитоновна С.В. Педагогическое содействие развитию культурологической компетенции студентов университета на занятиях по иностранному языку : автореф. ... дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 Теория и методика профессионального образования. Магнитогорский гос. университет. Магнитогорск, 2006. 18 с.
18. Хуторской А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций. Эйдос : Интернет-журнал. 2005. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.